

Az ismeretlen katona

A vizek csendesen folydogáltak alá a völgybe, megszakítás nélkül. Mezítlábas gyerekek bandukoltak föl a hegyre, a patak mentén. A víz átsiklott a nyárfák felette, merengő árnyékán. A gyerekek csak mendégéltek a források szája felé, bele-tapicskáltak a patakba, s kacarászva locsolták egymást. A fiúk is, lányok is hosszú ingben voltak, amelyet térdig felcsippentettek, nehogy átnedvesedjék. A szeplős fiú megbotlott, s belepottyant a vízbe. Inge bőréhez tapadt, de a bordái még nem sejtettek elő, csupán a hasa gömbölyödött ki, mint egy dinnye. Nedves haja csillogott.

— Ó, be jó! — örvendezett a szeplős, hason fekve kinyújtózkodott a vízben, s úgy kalimpált a lábával, mintha úszna.

A lányok kacagták, s tenyerükből hűsítő vizet csurgattak nyakukra, homlokukra.

— Hajtsd ki az ökröket a lucernásból, te! — mondta a pisze lány a csorba, göndör hajú gyerekeknek.

A csorba kilépett a vízből, s széttárt karral, berregve, akár a repülőgép, neki-irramodott. Begázolt a lucernásba, az útra terelte az ökröket, kizavarta azokat is, amelyek a kukorica közé tévedtek, majd zihálva, virgoncan visszatért:

— A te Bojtosod egészen megkergült, biztosan bögöly rágja, mert egyet szalad, megállás nélkül.

— Ez fajökr, nem afféle, mint a te Marcid.

— Az én Marcim akkora, mint a hegy, egymagában is kirántja a fogatot az iszapból.

— Aha, de az én Csendesem, ha együtt fogod járomba, kerék alá facsarja a te Marcidat...

— Eredj, te szájhős...

Ennyi fénytől az ég is kifehéredett. És oly magas lett, hogy szinte elveszett. A gyerekek föl sem néztek, vakította őket a nap, amely megállt, s ott függött az út közepe fölött, tüzesen.

— A Mozsár, az aztán ökr, nem a tietek...

— Ha! — fintorgott a pisze lány. — Épp úgy lovagolsz rajta, akár a számaron.

— Ho, hóó, Mozsár! — szökött a szeplős az ökr elé. — Állj meg, Mozsár! — ismételte, megragadva az orrától, aztán felpattant rá.

Az ökr leengedte a fejét, s a csuromvizes szeplős a gyerekek felé vágott a szemével:

— Állj meg, no...

Az ökr úgy maradt lesunytt fejjel, s a szeplős püfölni kezdte az oldalát, megcsiklandozta a hasa alatt. Majd lábujjait lovagolva belevágta Mozsár vékonyába.

— Gyííí! — biztatta, sarkaival ütögetve.

Mozsár lomhán mozdult meg, mint az elefánt, s a gyerekek tapsikolva indultak el a nyomában. A pisze lány belecsimpaszkodott hátradőlve Mozsárba, aki kérődzve rágott egy pofányi lucernát. A kislány talpa végigsiklott az út porában. Mozsár lassúsan vonszolta őt maga után, s a gyerekek mulattak.

A kicsik pajkos árnyéka átugrált a nyárfák halottsötét foltjain.

— A te Jámborod elalszik a barázdában...

— A te Zsigád meg szemet ropogtat...

— Az én Dénesem olyan törzsből való...

A varkocsos lány megállt az út közepén, onnan sipákolta:

— Ha majd az ökreid becsörtetnek a nádasba, én nem hajtom ki őket.

— Á, nem mennek be...

— Biza bemennek, a tegnap is begázoltak.

— De ma nem mennek...

— És a kígyó beléjük mar...

— Dehogya mar...

— Ha nem adsz nekem is egy almát, nem hajtom ki.

— Nesze, tömd be a szádát! Pedig úgysem fognak begázolni — mondta a kékszemű lány, s odanyújtott egy piros almát.

A víz csendesen folydogált a völgy felé, s a nyárfák lábán állva elbóbiskoltak a melegben. Kora reggel indultak el a faluból, és még nem érkeztek a legelőre. Megállapodtak egy lucernás szélén, s letelepedtek falatozni. A pisze lány nagy darab puliszkát vett elő a tarisznyájából, s hatfelé osztotta. A pisze két hagymát megtojást hozott.

— Esmét nincs sód...

Mindent megeszegettek, amijük volt, s trappolva igyekeztek tova.

— A gübbenőhöz, a gübbenőhöz! — kiáltotta a csorba.

A gyerekek árnyéka kicsire összezsugorodott, elrejtőzött a talpuk alá, s már nem ugrált át virgoncan a nyárfák árnyékán. A levelek csüggedten lekonyultak a melegben s a vizet bámulták, amely ráérősen, lustán csordogált. A nyárfák árnyéka is eltűnt; mint valami szárnyak, behúzódtak a kéreg alá.

A patakkanyarban néhány napja gübbenő keletkezett, a víz fehéren bugyborékolts benne, s a gyerekek elrémülve nézték.

— Itt...

— Itt, itt! — mondta a kékszemű lány. — Nézd, a nyárfák is!

Három nyárfa derékből letört. Félrebillent, zöld lángokhoz hasonlítottak. Csúcsos fejük megsárgulva borult a földre.

— Egy bomba volt — mondta a pisze.

— Dehogy: gránát...

— Az se, hanem lövedék. Nekem megmondta anyám.

— Biztosan tank lehetett.

— Ha! — kacagott a pisze. — Már hogy lett volna!

— Hagyjátok a fenébe! — mondta a csorba, s az örvénylő vízre meredt.

— Gyertek, mérjük meg...

— Mivel?

— Nádszállal...

— Affenét!... Hisz ez mély, te, megvan száz méter is.

— Fejre estél? Száz méter annyi, mint innen hazáig...

— Vagy tán Bukarestig...

— Hajítsunk bele köveket.

— Ne tömjük be inkább?

— Ó, te nagyokos.

— Jó, hogy elment.

— Miféle?

— A háború.

— S ha visszajön?

— Á, neeem... Hiszen rég elment... Két napja... Távolság lehet már, nem halatszik puska lövés sem...

— Ha süket vagy...

— No gyerünk!

— Merre?

— Az ökrökhöz...

— Hagyd a fenébe.

— Csak aztán legyen mit...

A gyerekek lekuporodtak a parti fövényre. A nap alacsonyabbra ereszkedett, a nyárfák árnyéka meghajolt kelet felé, s átesett a vizen.

— Eredjetelek odébb! — mondta a szeplős a lányoknak.

— És te nem mégy?

— Majd kapsz egy taslit!

— Menjetelek a hajlat mögé, ott a fehérnépek helye! — szólt a csorba. — Amott, a nyárfákon túl...

— Hogyisne! Menjetelek ti...

— Hát jó, maradjatok, ha nem restellitek! — törődött bele a szeplős, s lassan emelte fel inge alját.

A lányok ellépdelték s meglökdösték, rászóztak egyet-egyet a hátára. Aztán eltűntek a kanyarban. A szeplős röhíncsélve intett a másiknak a tekintetével, mintha azt mondaná: hát ezek is ütések? Ingét odalökte száradni egy kidőlt nyárfa puha ágaira. Mihelyt pucér lett, a nap felé fordult, s kitátotta a száját.

— Nehogy lenyeld az egészet — mondta a csorba.

— Nektek is hagyok belőle...

A csorba kinyújtotta kanálba görbített tenyerét, telemerítette napfénnel, s megmosta vele az arcát. Utána ismét fölágaskodott, hogy a fény a markába csurogjon, s leöblintette fekete vállát is. Majd nagyra tátotta a száját, nyelt egyet, s karját, lábát kezdte mosogatni. Közben, amint lehajolt, a sugarak a hátára szóródtak, akár a meleg permeteg, ő sóhajtott az élvezettől, elmosolyodott, s végignyúlt a homokban.

A másik kettő, a csorba meg a néma szintén levetkőzött. Ők is lehunyt szemmel faltak a naptól, hogy megerősödjének.

— Éhes lehetsz, néma! — mondta a csorba.

— Az már igaz — felelte a másik, és nagyot nyelt. Nem volt ugyan néma, csupán a gyerekek akasztották rá ezt a nevet, mivel nehezeze esett beszélni. Először ő lakott jól napsugárral, átforrósodott, s erőre kapva beugrott a vízbe.

— Nehogy örvénybe kerülj! — kiáltott utána a csorba.

— Biza épp oda megyek! — motyogta a néma.

— Hát hagyd a fenébe! — szolt a szeplős, s tenyerével csapkodni kezdte kerek hasát, amely kidudorodott, akár egy dinnye.

— Tán még megfialsz! — mondta a csorba, de a szeplős nem ügyelt rá, inkább beugrott ő is a patakba. Rásiklott egy nyárfa ágas-bogas árnyékára, és fennakadt rajta, nem tudott előbbre vergődni. A csorba odapillantott, s félig fehérnek, félig feketének látta. Az árnyék kettévágta.

— Gyere ki, pockos!

— Eredj a fenébe! — próbált kiszabadulni a szeplős, de az örvény elkapta a lábát. A néma odaért, s bosszúságára, háton úszva keresztülszelte a tajtékzó vizet. Még a fehér köldöke is látszott. A szeplős hagyta, hogy forgassa a víz, amíg valahogy a gübbenő szélére ért, s mérgében alá akarta nyomni a nemát.

— Ne viháncoljatok, te, valami bomba lehet ott! — kiáltotta a csorba a partról.

— Te meg szaladj amazok után! — felelte a néma kicsinylőn.

Tudták, hogy miért nem akaródzik neki bebújni a vízbe. Legtöbbször elindult a parton, s vigyázva odasurrant a lányok közelébe. Nézte, amint pucéron nyújtóznak a napon, s halkan motyogta:

— Hű, anyám, hogy ezek milyenek...

Így hallotta a bátyjától is, mielőtt az a frontra ment volna. Így lopakodott oda a testvére is. Ő azonban most nem zavarta a lányokat. A bátyjára gondolt, s elszomorodott. Semmit sem tudtak róla. Talán már meg is halt. A csorba hanyatt feküdt a homokon, s az eget bámulta. Az éles ragyogástól lecsukta pilláját, s arra gondolt, hogy két nappal azelőtt, mikor a front áthaladt a község mellett, ugyanígy feküdt a pincében, csukott szemmel. Az ágyúk bömbölése elrémitette, s a fásasztó félelemtől elszunnyadt. Azt sem tudta, meddig tartott a harc. A második napon a kölykök azt beszélték az utcán, hogy a németek nem akartak eltakarodni a hegyről, ágyúikkal végigverték az utat meg a legelőt, s hogy a románok bekerítették és harapóba fogták őket. Tankok, motorbiciklik dübörögtek. Ő azonban nem látott semmit, de félt bevallani, nem akarta, hogy nevessenek rajta a gyerekek, amiért félenk remegésében elaludt.

Égészen befedte magát homokkal. Csak az orra s a szeme maradt kint. A homok égette, ellankasztotta. A néma és a szeplős a patakban lubickolt. Nekik is csupán a szemük meg a szájuk látszott, mintha elnyelte volna őket a víz. A csorbát pedig mintha a föld kapta volna be.

Egybefolyó danolászás hallatszott — a lányok sütkéreztek a napon.

— Hova lettek az ökrök?

— Egy sem látszik. Alighanem a nádasban legelnek...

Mindenikük lábujjhegyre ágaskodott, tenyerüket tölcseresen a szájukhoz tartották.

— Héé, Csendes!

— Zsiga, te...

— Jámbor...

— Mozsár...

— Betyár...

— Marci...

Néhányszor kiáltottak, de egyetlen bögés sem hallatszott. Mintha az ökrök is iszapba merültek volna a nád között.

— Gyertek, jobb ha játszunk olyan izét...

— Bújócskát!

— És az ökrökkel mi lesz?

— Bent hagyjuk az ingoványban — mondta a csorba.

— Jó! — bólintott a pisze.

Valójában egymagukban jöttek, ökrök nélkül. Jöttek, megszokásból, ahogy nap mint nap kihajtották az ökröket, mielőtt a front átvonult a községen. Ők azonban úgy tettek, mintha semmiről sem tudnának, s az állatok itt legelnének a közelükben. És játszadoztak, mint máskor, a patak partján. A játék őszinte volt. A vizet nem terelhették el a németek. A nyárfák árnyéka ott derengett a patak tükrén. És itt maradt a mező meg az ég, s olyan is volt, akár azelőtt. A gyerekek játszadoztak. A németek nem vehettek el tőlük mindent. Az ökröket elhajtották, hogy üstökben megfőzzék és felfalják. Így hallotta a néma. A faluban csak esküvőkön ettek meg néha egy ökröt, de csak egyetlenegy, s akkor is az egész népség mulatott. A németek pedig mindet elhajtották...

— Ki a hunyó?

— Te, mert pisze vagy.

A lányka odament az első kidöntött nyárfához. Lehunyta a szemét, s arcát a sápadt levelek közé dugta. A fiúk szétszaladtak a kukoricásba meg a bogácsok mögé, a lucernába, a lányok pedig a nádas sűrűjébe rejtőztek.

— Lehet? — kérdezte a pisze.

— Még nem...

A csorba lehasalt a fűbe, tíz lépésnyire a pizétől. A lucerna andalítóan illatozott, de néha trágya vastag szaga szállt. A pisze nem vehette őt észre. Közöttük ott meredeztek az útszéli katángkórók gubancolt bokrai.

— Már lehet? — kérdezte másodszor a pisze.

— Nem, nem! — felelték a lányok, s megszeppenve előbotorkáltak a nádasból, mert úgy sejtett, mintha valaki zörögne; talán egy kígyó surrant tova. Aztán lelapultak a nyárfák tövébe.

— Lehet? — ismételte harmadszor is a pisze.

— Kukukk.

A pisze kinyitotta a szemét, s figyelmesen körülpillantott, anélkül, hogy megmozdulna. Újra megkérdezte:

— Lehet?

— Kukukk...

— Kukukk!

A pisze szándékosan utánózta, hogy lássa, merről szálldosnak a hangok. Tétován indult el a kukoricás felé. A copfos meg a kékszemű lány egyszeribe felrebent, s már ott is volt, ahol a pisze hunyt azelőtt.

— Ptü...

— Ptü! — köpdösték meg szaporán a helyet, s örvendezően kacagtak, hogy őket már nem foghatja meg.

A pisze csak úgy a tekintetével kérdezte, vajon hol lapulnak a többiek, a két

lány azonban nem válaszolt. A pisze úgy tett, mintha még semmit sem hallott volna, s ismét puhatolódzott:

— Lehet?

— Kukuk!...

A pisze négykézláb surrant a kukoricás felé, meglepte az összekucorodott német s a szeplőst. Már-már hozzájuk ért a tenyerével, de azok megugrottak, s a lucernás felé szaladtak. Felszökött a csorba, s ő is utánuk nyargalt. A lány két lépésnyire, a nyomukban loholt. Ha most valamelyik megbotlik a lucernásban, biztosan elcsúsz. De azoknak is volt eszük, kapkodták a lábukat felfelé, nehogy elakadjanak. S kacagtak. Aztán a csorba hirtelen megállt. A néma és a szeplős rámeredt, majd egy pillanatig a pisztét nézték, aki diadalmasan hátba verte őket:

— Megvagytok — mondta.

— Sst! — emelte ujját az ajkához a csorba. És akkor, ahogy előrehajoltak, a lucernában egy katonát pillantottak meg.

— Alszik! — mondta a csorba. — Ne ébresszük fel...

— Biztosan eltévedt...

— Sst!...

A katona kinyújtózva feküdt, sisakja a szemébe csúszott. Puskája mellette hevert, hátizsákja egy lépésnyire tőle.

— Mi az, te? — hallatszott a kékszemű lány hangja.

— Sündisznót találtatok? — kérdezte a copfos előbbre lépve.

— Egy hadnagy! — mondta a szeplős. — Alszik...

— Nem hadnagy, hanem tizedes... — szólt a pisze.

— Én meg azt hiszem, tábornok...

— A tábornok nem visel sisakot...

— Akkor ezredes lesz...

— Ezredes itt mit keres...

— Hallgass, az ördögbe!

— Ez biza szakaszvezető...

— Gyertek, kérdezzük meg.

— Hagyd, hogy aludjék...

— Hiszen román. A mienk közül való. És akkor nem lehet más, csak tábornok...

— Fogd be a lepcselődet, néma! Még felébreszted, s olyat szó a nyakad közé, hogy belekukulsz...

— Sst! Lehet, hogy mindent hall, csak teszi magát, hogy lefülelhessen bennünket...

— Látjátok, megtehettük volna hunyónak! Ez aztán nem lelt volna ránk, az egész hadseregével sem! — mondta a pisze, s gyorsan a többiek felé vágott a szemével: legalább ha hallgatódzik, legyen min bosszankodnia a tábornoknak...

— Tudjátok mit? — suttogta a csorba. — Járjunk órát körülötte... Ha leskelődik, ne gondolja majd, hogy ostobák voltunk, s elhittük neki... Igaz is! Táncoljuk körül, hadd mulasson az egész hadsereg azon, hogy itt ugrándoztunk mellette...

Egykettőre órába fogództak:

— Piros rózsá tuskés szára...

— Körbe, körbe, karikába!... — csujjogott a szeplős, s ördögösen taposta a lucernát.

Sebesen forogtak, körbejárták háromszor is, de még többször is. Híába. A katona nem törődött velük, s ez még jobban bosszantotta őket.

— Gyertek, fegyverezzük le!

— Ne, mert meggyűlik a bajunk. Úgy elcsúsz bennünket, akár a lótolvajokat. Inkább nézzük meg, hogy mi van a hátizsákjában — javasolta a csorba, s hirtelen mind odagyűltek. Kibontották, és ami akadt, kiszedték belőle: egy doboz konzervet, amelyre értetlenül pislogtak, egy fél száraz cipót, egy képek nélküli könyvet,

amelyet rögtön félre is tettek, két pár lyukas gyapjúzoknit meg egy almát. Aztán mindent visszarakosgattak, s csalódottan felegyenesedtek, mivel a katona semmi figyelmet nem mutatott irántuk.

— Hogy hívnak, katona? — kérdezte a csorba. — Talán Ionnak?

— Dehogysis. Miklós a neve.

— Haralambie közlegény! — kacagott a néma, mert jól tudta, hogy egyszerű baka, nem tábornok. Azelőtt is csupán csak azért tette meg oly magas rangúnak, hogy kinevethesse a lányokat, s hogy rávegye a katonát, álljon fel, s ereszkedjék szoba velük. Hiszen most lett volna ideje; lám, nem dül semmiféle harc.

— Úgy hallgat, mintha a pap még nem keresztelte volna meg, mintha neve sem volna! — tette a haragosat a szeplős, hátha ezzel sikerül rávennie a katonát, hogy feltápáskodjék.

De a baka nem törődött vele. Kinyúlva feküdt a hátán, szemébe csúszott sisakkal, kezét fölhúzva a halántékáig, akárha az égnek tisztelegne. Szalutálva aludt el, vagy úgy lehet, álmában az eget, a földet, a vizet meg a nyárfákat köszöntötte. A gyermekek nem tudták, mivel kéne szóra bírni, hogy elmesélje nekik a gübbenő történetét, hogy megmondja, bomba, gránát vagy lövedék csapódott-e be oda.

— Gyertek, ijesszünk rá! — javasolta a pisze. Mindahányan kiszaladtak az útszélre, göröncsöket kapdostak fel, és sorra feléje hajigálták, anélkül, hogy eltalálták volna.

— Bum!

— Pir-pir-pir!...

— Tyü, tyü!...

— Buf! Pum!

A göröncsök, kavicsok a katona felé röpködtek, s lehullottak köré a lucernába. A gyerekek támadásba kezdtek:

— Hurááá!... Hurááá!...

De a katona számba sem vette őket. A csorba, aki futva közeledett hozzá, most még ijedtebben állt meg, mint először. A bátyja villant az eszébe. És ha ő? Akkor olyan istenes ruhát szakít, hogy életére elmegy a kedve a tréfától!

— Megálljatok! — intette le a többieket, félénken. Ugyanabban a pillanatban valami tátongó űrt érzett magában, mintha elalélt volna, mintha a víz kiszívta volna minden csepp erejét. Sápadtan meredt a pajtásaira. És hogyha halott?!

— És ha meghalt? — dadogta.

— Mii?!...

Erre még egyikük sem gondolt. A néma hitetlenkedve megcsóválta a fejét, s azt mondta:

— Semmi baja. Meg sem sérült... Alsziik.

A csorba lábujjhegyen óvakodott közelebb. Mindannyian csendben követték. A csorba letérdelt a katona feje mellé, megérintette a sisakot, s lassan felémelte. A katona nyitott szemmel meredt az égre. Egy fekete hangya szaladt alá a homlokán. A gyerekek egy szót sem tudtak kinyögni. Csönd lett. Csupán a víz csobogása hallatszott a gübbenő felől.

A nyárfák árnyéka megnyúlt, s áthajolt a lucernás felett, mint megannyi hosszú nyak. Nézték a katonát. És a víz lassan folydogált, s éppoly lassan ágaskodott a kövér lucerna is. A katona mozdulatlanul feküdt. Szemei különös, ijesztő fénnel teltek meg. Talán a halála előtt utolszor az égre pillantott, s csak a végén engedte az arcára a sisakot, hogy a nap ne tüsszön rá, eső ne verje, legyek ne dongják körül. Az arcára borította a sisakot, akár valami kalapot, mikor a mezőn hever le. Két lépésnyire a lucernában marhalepény szikkadt. Ókrök hullatták oda, mielőtt elhajtották volna őket.

A gyerekek felegyenesedtek. A csorba helyére csúsztotta a sisakot. A pisze máréknyi lucernavirágot szórt a katonára. És szórni kezdte a szeplős, a kékszemű lány meg a copfos s a néma is. Aztán elszéledtek, s az ingüket teleszedték füvel, lucernával, virágokkal. Még egyszer fordultak, és fehér virágot szakítottak az út szélé-

ről, pipacsot, boglárkát, pipevirágot a patak partjáról és sárga színű gyemekláncfüvet. Aztán tavirózsát, nefelejcsét, muhart, s azt is ráhelyezték a katonára.

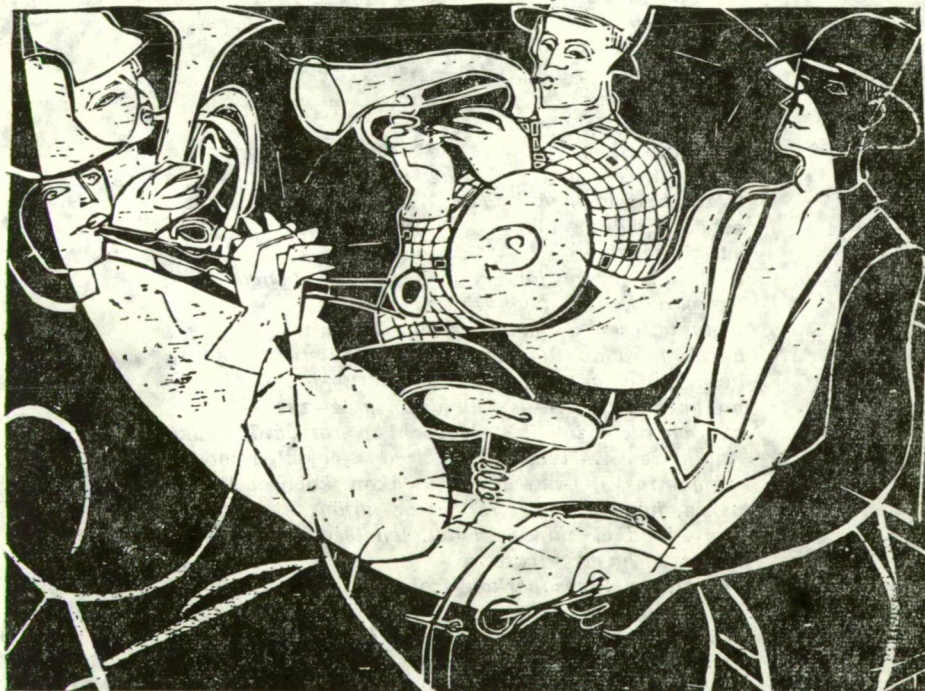
Az ég kékje lassan megfakult, a sírhalom magasabbra domborodott, de a gyerekek még nem indultak haza. Újra teleszedték az ingük alját lucernával, virággal. A mező zöldje haragos színűre változott, s a föld felett esti homály imbolygott. A gyerekek elborították a katonát, a sírhalom nőtt, az ég szürkéje élesebb lett, a nap lenyugodott. A lucernás sötétén megborzongott. A puha szél szürkülettel vonta be az eget, s megrezzentette a nyárfák árnyékát a patak vizében. Három csillag emelkedett a magasba. A hold elgyengülve, sápadtan suhant a mező felett. Mint valami látomás. A gyerekek nem sírtak, nem remegtette őket félelem. Ahogy távoztak, a sír már nem látszott, összesimult a földdel. Mintha a föld lassan magához ölelte volna.

(Bálint Tibor fordítása)

*

Dumitru Radu Popescu Váradpósán született, 1935-ben, de gyermekkorát olténiai környezetben töltötte. Két évet orvostanhallgatóként végzett Kolozsvárt, majd ugyanitt szerzett tanári diplomát román nyelv és irodalomból. Jelenleg a Tribuna nevű irodalmi és kultúrpolitikai folyóirat felelős szerkesztője és az írók kolozsvári társaságának elnöke.

D. R. Popescu a román prózairodalom középnemzedékének legérzékenyebb és egyben legmarkánsabb alakja, akinek megnyilatkozása a villanó lírai reflexióktól az átfogó társadalmi körképig terjed. Ez a körkép máris a teljesség felé tágl, hiszen jóllehet a szerző mindössze harmincöt éves, négykötetnyi elbeszélés, ugyanannyi regény és több színdarab áll mögötte. Magyarul eddig megjelent az *Oltyánok nyara* című regény és két kötet novella: a *Vágy* és a *Fehér eső*. F. című átfogó művéért a szerző elnyerte Románia Szocialista Köztársaság Írószövetségének 1969-es próza díját. Az alább közölt novella eredeti címe: *Soldatul necunoscut*, és először a *Somnul pământului* (Tikkadt föld) című kötetben jelent meg 1965-ben, az ifjúsági kiadónál.

REDLINGER ALMA: FALUSI MUZSIKÁSOK